

Figyelőszolgálat

ISMERTETÉSEK

002.6:021.64/73/

CONAWAY, O.B.:

Federal libraries and information systems.

/Szövetségi könyvtárak és információs rendszerek./

Drexel Library Quarterly, 6.k. 3-4.sz. 1970.okt. p.279-289.

A szövetségi könyvtárak és információs rendszerek

A Federal Library Committee, USA /Szövetségi Könyvtárbizottság/ 1967-ben vizsgálatot indított annak megállapítására, hogy a kormányzati tájékoztatási és egyéb információs tevékenységeket milyen mértékben hangolták össze a szövetségi könyvtárak munkájával.

A Könyvtárbizottság elsőrendű célkitűzésének azt tekintette, hogy megvizsgálja, kielégítő-e ez az összehangolás, továbbá, hogy meghatározza a könyvtárak szerepét egy egységes, integrált tájékoztatási rendszerben. A feladat elvégzésére még 1967 folyamán összehívták a Role of Libraries and Information Systems /Könyvtárak és Tájékoztatási Rendszerek Szerepe/ elnevezésű munkabizottságot.

A munkabizottság elhatározta, hogy két elemző és javaslatokat tartalmazó tanulmányt készít a lefolytatandó vizsgálatok eredményéről.

Az első tanulmány a könyvtár szerepével foglalkozik más információs tevékenységekkel kapcsolatban, a második pedig azokat az irányítási problémákat elemzi, amelyek a szövetségi hivatalok könyvtárakon kívüli tájékoztatási programjainak kidolgozásával keletkeztek.

A könyvtáron kívüli tájékoztatási programok jellemzői

A könyvtáron kívüli tájékoztatási tevékenység természetére vonatkozó igen ellentétes nézetek ellenére néhány pontban már egyetértés alakult ki:

a könyvtáron kívüli tájékoztatási szervek többsége olyan kormányzati szervek keretébe tartozik, amelyek tevékenységüket a biológiai és fizikai tudományok területén fejtik ki;

ezek létrehozására az adott ösztönzést, hogy egyes tudományos köröknek segítségre volt szükségük az egyre hatalmasabb tömegű irodalmi anyag feldolgozásában;

és rendelkeztek anyagi alappal ezeknek a szolgáltatásoknak a honorálására;

a program célul tűzi ki a műszaki információk gyűjtését, feldolgozását, tárolását, keresését, értékelését és terjesztését.

A közlemény felsorol néhány, a fenti célra alakult tájékoztatási szervet, melyek keletkezését az a körülmény mozdította elő, hogy a tudományos intézetek vezetői és szakmai munkatársai már sokszor nem voltak képesek az alapozó háttérkutatókat és értékeléseket elvégezni. Ezek a tájékoztatási szervek tehát gyakorlatilag az "ismeretanyag robbanásának" elhárítására, kivédésére szolgálnak, ellátják azokat a gyakran igényelt szolgáltatásokat, amelyeket a meglévő könyvtárak nem nyújtanak, vagy amelyekkel kapcsolatosan a kutatóintézetek irányító dolgozói úgy vélik, tapasztalják, hogy a könyvtárak nem képesek azok ellátására.

A könyvtáron kívüli tájékoztatási szerveknek a könyvtárakétól eltérő funkciói

A legáltalánosabb és legfontosabb igazgatási probléma az, hogy a könyvtáron kívüli tájékoztatási szervek létrejöttével nem keletkeznek-e kettősségek? A tájékoztatási szervek vezetőinek véleménye szerint tevékenységük az alábbiakban tér el a könyvtárak tevékenységétől:

1. az adatokat értékelik;
2. új információt hoznak létre;
3. különbség tapasztalható ezenkívül a feldolgozott információk fajtája és terjedelme,
4. az információk terjesztésére szolgáló kiadványok fajtája és terjedelme vonatkozásában;
5. a tárolási és keresési rendszer bonyolultabb, árnyaltabb;
6. a felhasználók különleges igényei kielégítésére megfelelő szolgáltatásokat fejlesztenek ki.

A könyvtáron kívüli tájékoztatási szervek vezetői hangsúlyozták továbbá, hogy dolgozóik nemcsak a könyvtártudomány területén rendelkeznek jártassággal, hanem szoros kapcsolatot tartanak azzal a tudományággal is, amelynek számára tevékenykednek.

A könyvtáron kívüli tájékoztatási szervek igazgatásának kedvezőbb feltételei

Az új tájékoztatási szervek többsége lényegesen kedvezőbb feltételek mellett dolgozik, mint a fent említett kormányzati könyvtárak, elsősorban szervezeti helyzetük, az anyagi lehetőségek, a személyzet relatív száma és a dolgozók javadalmazása tekintetében.

Igy pl. a NASA /National Aeronautics and Space Administration = Országos Légügyi és Űrhajózási Hivatal/ könyvtárai alárendelt helyzetben vannak a Division of Scientific and Technical Information of NASA-hoz /NASA Tudományos és Technikai Információs Szakosztálya/ viszonyítva. A National Clearinghouse for Mental Health Information /Országos Elmegyógyászati Információs Elosztó Központ/ régebbi és sokszorosan nagyobb intézmény, mint a National Institute of Mental Health /Országos Elmegyógyászati Intézet/ könyvtára, mind anyagi források, mind a személyzet szempontjából stb.

A vezetési /igazgatási, adminisztratív/ státuszban észlelhető jelentős különbség rontja a munkamorált a könyvtárakban, és megnehezíti a könyvtárak munkaerő- utánpótlását.

Az igazgatás helyzetét a könyvtárakban rontja az a tény is, hogy az információk gyűjtésével, elemzésével és elosztásával foglalkozó "ujjonnan jöttek" és a régi könyvtári dolgozók között, akik korábban egyedül látták el a felsorolt munkakörök minden feladatát, ellentétük, összetűzéseik támadtak.

A Könyvtárbizottság által végzett vizsgálatok azt tanúsítják, hogy a fenti kormányzati szerveknél a tájékoztatási munkát túlnyomórészt nem könyvtárosok végzik, magasabb státuszba sorolták be őket, nagyobb a fizetésük és több lehetőségük van a hivatali előrehaladásra. Így pl. a National Library of Medicine-t /Országos Orvostudományi Könyvtár/ is többségükben nem könyvtáros alapképzettségű szakemberek irányítják.

Az "ujjonnan jöttek" között elsősorban vegyészek, statisztikusok, fizikusok, orvosdoktorok, pszichiáterek, elektronikus adatfeldolgozó specialisták szerepelnek.

A könyvtáron kívüli tájékoztatási szervekben mutatkozó igény olyan személyek iránt, akik a könyvtártudományon kívüli szakterületeken szereztek gyakorlatot, felveti azt a kérdést, hogy hajlandók lennének-e az ilyen képzettségű egyének egy könyvtár keretén belül dolgozni? A kérdést felvetették néhány tájékoztatási szerv igazgatójának, akiknek az volt a véleménye, hogy ilyen képzettségű szakembereket aligha tudnának könyvtári dolgozókként megnyerni. Még kevésbé tartották elképzelhetőnek, hogy a tájékoztatási szerveket megbízó tudományos központok bizalommal fogadnának olyan munkákat, amelyeket egy, a könyvtárnak alárendelt szerv készít el.

A könyvtáron kívüli tájékoztatási szervek gyors növekedéséből eredő egyik általános igazgatási probléma a fizetések lényeges különbségéből ered. A tájékoztatási szervek igazgatói pl. lényegesen nagyobb fizetést kapnak, mint ugyanannak a főlérendelt szervnek a könyvtárigazgatói és a tájékoztatási szervek beosztottjainak lényegesen magasabb a fizetése, mint a könyvtárosoknak.

A jövőben várható változások

Tulzottnak tűnik Walter CARLSONnak az az 1964-ben közölt megállapítása, hogy a könyvtárak maguk választották ki maguknak azt a korlátozott feladatkört, amelyben elsősorban csak archivális tevékenységet folytatnak és passzívan reagáltak az utóbbi évtizedek megváltozott információs igényeire. A könyvtárosok többsége ugyanis ma már egyetért az egységes, integrált tájékoztatási rendszer szükségességével; felismerte, hogy új és szélesebb körű információs tevékenységet kell folytatni; a többség már otthonos az elektronikus adatfeldolgozásban; számosan átszervezték könyvtárukat és ezzel megnövelték a könyvtári tevékenység hatáskörét; egyre több könyvtáros rendelkezik tudományos és műszaki gyakorlattal. Számíthatunk arra, hogy a jövőben mind a könyvtárak tevékenysége, mind a könyvtárosok jövedelme közeledni fog a jelenleg kiemelt jelentőségű tájékoztatási szervek tevékenységéhez és e szervek munkatársainak jövedelméhez.

/Abádi Róbert/

007:338

BERNASCONI, F. - FORTI, A.:

L'informatica, sviluppo economico e governo.

/Az információ, a gazdasági fejlődés és a kormányzat./

I.N.I. La Rivista dell'Informazione, l.k. l.sz. 1970. p.31-37.

A tanulmány az információ problémája, valamint egy ország gazdasági fejlődése és kormányzata közötti kapcsolatok vázlatos elemzése.

1. A legfontosabb kérdés az egyértelmű terminológia. Adat minden olyan elem, ami információk alapjául szolgál. Az állam minden tevékenysége adatok forrása. Az adatok rendezett együttese, mely előre meghatározott cél kielégítésére szolgál: információ. Az állami-kormányzati adatok rendezett tömege archivált állapotban várja a közigazgatásban történő jövőbeli hasznosítást. Mindezek a műveletek információs mechanizmusok által történnek. Hiányosság, hogy gyakran későn és használhatatlan formában nyújtják az információkat. Az információs rendszer olyan együttes, melynek részei a rendszer céljának megfelelő funkciókat töltenek be: kellő időben és módon szállítják a szerve-

zet tevékenységéhez szükséges összes információt. A mechanizmusok történeti jellegűek és statikusak. A rendszer integrálja őket az információ funkciójának dinamikus látásmódja által meghatározott szerkezetben. Az állami adminisztrációba való új rendszerek bevezetése következményképpen az információ mechanizmus koncepciójának és funkciójának felülvizsgálatával jár, sőt magának az államszerkezetnek sokszor alapvető módosulásával is. Az informatika az információs rendszerek elemzése, tervezése, mindazon tudományok együttese, melyek az információ minden típusának gyűjtésével, feldolgozásával és szolgáltatásával foglalkoznak.

2. Komoly politikai döntések hozatala, végső fokon a politikai hatalom gyakorlása a döntések idejében rendelkezésre álló információk mennyiségétől és minőségétől függ. Egy kormány lehetősége és képessége funkcióinak teljes értékű teljesítésére szoros kapcsolatban áll a birtokában álló információs rendszerek munkamódszereivel és működésével.

A hatalom tényleges vitelének alapja a jó információs rendszer, az általa megkövetelt szervezetekkel. Kormányozni nemcsak a felmerülő problémák megoldásában, hanem a gazdasági és társadalmi fejlődés tekintetében való funkcionális döntéseket is jelenti.

3. Az informatikának széles alkalmazási területe van a gazdasági-társadalmi fejlődés tervezésében és programozásában. A mezőgazdasági, közmunkaügyi és számos más tervek mélyrehatóan átalakítják a gazdasági-társadalmi rendszer szövetét, radikális szervezeti változásokat is okozva. A gazdasági fejlődés kapcsán jelentkező komoly problémák megkövetelik a legújabb műszaki, technológiai eredmények felhasználását. Az informatika alkalmazása első lépésként a gépesített ügyviteli információs rendszer bevezetését kívánja meg.

Egy állam fejlődésének kulcsa nemcsak gazdasági-társadalmi haladásában van, hanem igazgatási rendszerének teljesítőképességében is. Ennek hatékonysága céljából információs kormányzati szerveket kell működtetni, melyek adminisztrációs adatfeldolgozó és kormányzati ügyviteli információs rendszereken alapulnak. Ezek persze nem avatkoznak bele közvetlenül a fejlődési politikába, inkább csak a katalizátorok szerepét játsszák.

4. A gazdasági-társadalmi fejlődés információs programja tárgyában az ENSZ közgyűlés 23. ülése 2458. szám alatt hozott határozatot, mégpedig a különféle gépesítési technikák felhasználása terén történő nemzetközi együttműködést illetően. Nemzeti vonalon az információs ismeretek oktatása és az állami-politikai köröknek az információs kérdések iránti érzékennyé tétele adják a program fő szempontjait.

5. A fenti tervekkel kapcsolatos felelősség és a végrehajtás ellenőrzése egy kormányzati szerv létesítését tételezi fel. Néhány ország már eléggé előrehaladt ilyen szervek létrehozásában. E szervek és szerkezetük szoros kapcsolatban áll ezeknek az országoknak a társadalmi-politikai helyzetével. Franciaország és Anglia inkább központosító, az Amerikai Egyesült Államok inkább decentralizáló megoldások felé hajlik. Olaszországban számos óhaj hangzott el állami szervek részéről számítógépek vásárlására az információs mechanizmusok javi-

tása céljából. Az említett létesítendő kormányzati szervnek kell majd megteremtienie a reális feltételeket a számítógépek kellő mennyiségű beszerzésére és munkába vételére. E szervnek rugalmas és dinamikus szervezettel, haladó technikával és módszerrel kell majd működnie.

/Hodinka László/

02:65.011.56

Library automation.
/Könyvtári automatizálás./

A state of the art review. Papers presented at the Preconference Institute on Library Automation.
Held at San Francisco, California, June 22-24, 1967. Ed. S.R. Salmon.
/Washington/,
American Library Association, 1969. IX, 175 p.

A könyvtárautomatizálási konferencián /San Francisco, USA, 1967. június 22-24./ elhangzott első előadás címe: A könyvtári automatizálás és információs hálózatok jövője. A számítógépeknek a könyvtári referenz szolgáltatásban való felhasználását hátráltatja a nyomatott szöveg gépileg olvasható alakra történő átalakításának technikai nehézsége. Más szavakkal: a számítógép csak kismértékben lehet az olvasószolgálat segítségére, ha azokat az adatokat, amelyekkel az azt ellátó szakembernek dolgoznia kell, előbb digitális formára kell átalakítani. Másik akadály az információszervezés új koncepcióinak a hiánya. Olyan számítógépprogram szükséges, amely az információt tárgy szerint szervezve távol tartja és a tárolt információt a könyvtárt használók változó szükségleteinek megfelelően, időnként újraszervezi. Célszerű gépileg olvasható katalógus előállítás a katalógizálási osztály munkájának melléktermékeként. Az ilyen katalógusfelvételek egységes katalógus kialakításához vezethetnek; sok könyvtár referenzszolgálatát segíthetik hálózati távközlés útján. Ezt a gondolatot valósítja meg a MARC /Machine-Readable Cataloguing = géppel olvasható katalógizálás/ rendszere, valamint a MEDLARS /Medical Literature Analysis and Retrieval System = Orvostudományi Irodalomlemez és Visszakereső Rendszer/.

A korszerű számítógépek sebessége a másodperc milliárdrésze. Legnagyobb előnyük azonban az, hogy más számítógépekkel kapcsolhatók, valamint a szabványos távközlési vonalakon keresztül más elektronikus gépekhez is csatlakoztathatók, sőt a mikrohullámu vonalak és a mesterséges bolygók is felhasználhatók lennének a könyvtárak közötti nemzetközi együttműködésére. Ezek a lehetőségek könnyen újraformálhatják a könyvtárak szerepét és helyzetét a társadalomban.

Az 1964-1965-ös New York-i világkiállításon szerepelt az ALA /American Library Association/ elektronikus számítógépe, amely pl.

az olvasó kívánságára esszéket, bibliográfiákat, fordításokat válogatott.

A delfti Bibliotheek Technische Hogeschool /Műszaki Egyetemi Könyvtár/ kimutatása szerint 1966-ban 821 könyvtár rendelkezett telexszel, mely kitűnően alkalmazható könyvtárközi kölcsönzés, egységes katalógusok beszerzése, referenz-szolgálat és a többi könyvtárral való együttműködés esetében.

A Mosler Safe Company SELECTRIEVER berendezése pl. automatikusan kikeres több millió mikrofilmkockából egyetlen oldalt, melyet képernyőre vetít. Nyomatott anyag /könyvből vagy folyóiratcikkből/ ugyancsak kikereshető és kivethető ezzel a módszerrel. Video letapogatási módszer is alkalmazható a szöveg képjelek formájában történő továbbítására. Az utóbbi években ilyen berendezéseket szereltek fel Hawaiban, Nevadában, New-York államban és Kaliforniában.

A második előadás a könyvtári műveletek tanulmányozásával foglalkozott a szükséglet és tervezés szempontjából. Az új rendszer a könyvtárban gyakran gyökeres változtatásokat eredményez. A könyvtári személyzetet, a vezetést mellett, teljes mértékben be kell vonni a tervezésbe és a kivitelezésbe. Különösen fontos a tervezésben a könyvtár igazgatójának személyes közreműködése.

A harmadik, szintén a könyvtári műveletekkel foglalkozó előadás alcíme: elemzés, kiértékelés, tervezés. A tájékoztatói rendszerek tervezésével foglalkozó szakembereknek nemcsak a számítógépre alapozott rendszerekben kell megfelelő jártassággal rendelkezniük, hanem a manuális munkákat és a különféle ügyviteli gépeket, mint pl. lyuk-kártya-rendszerek, számlázó, másoló, sokszorosító stb. gépeket is jól kell ismerniük. Még a legfejlettebb számítógépes rendszereknél is igen lényeges szerepe van az információk manuális összegyűjtésének és a kimenet ember által végzett vizsgálatának.

A negyedik előadás címe: Hogyan befolyásolja a könyvtári automatizálás az új épület tervezését? A fent említett hollandiai könyvtár Bibliophone rendszerét egy fiatal matematikus, VERHOEFF, dolgozta ki évekkel ezelőtt. A rendszer három éve működik, naponta 270 kérést lát el a 120 000 kötetes könyvállományból. A rendszer tulajdonképpen a telefonkapcsolás elektronikájának alapelveit kombinálja egy új típusú könyvszállító szalaggal, az ún. spirális könyvpályával. Másként általában 20-40 percig kell várakoznia az olvasónak a könyvekre, míg a Bibliophone rendszerrel ez az idő könyvkérésenként 3 percnél rövidebb időre csökkenthető. A katalógusteremben elhelyezett 6 telefon a raktárral közvetlen kapcsolatban van. A raktári jelzet első négy számjegyének tárcsázása után kigyullad egy villanólámpa a könyv raktári helyének közelében. A három utolsó szám képcsövön jelenik meg. Ennek alapján a raktáros leveszi a kért könyvet a polcról és szállítószalagon továbbítja az olvasóhoz.

A konferencia további előadásai a következő témákkal foglalkoztak:

A szerzeményezési rendszerek automatizálása.

A Washington State University Library /Washingtoni Állami Egyetemi Könyvtár/ folyamatosan fejleszti és használja az IBM 360/67-es rendszert olyan technikai szolgáltatásokhoz, mint pl. rendelés, beérkezés, keresés, katalógizálás, könyvkatalógus és katalóguskarton előállítás, valamint a könyvek raktári jelzettel való ellátása. Jelenleg on-line bemenetű számítógépes rendszer használatát javasolják a szerzeményezéshez, valamint a rendelések és a beérkezett könyvek feldolgozásához.

A katalógizálási folyamatok automatizálása

A hagyományos katalógizálási folyamatok automatizálásával kapcsolatban számos új elképzelés született. Ezek közül néhány a katalógizálás ujonnan kialakított módszerén alapul, mások pedig a korszerűbb technikát alkalmazó gépi eljárásokon.

A kötetkatalógusok előállításának automatizálása

Jelenleg a katalógusok fotózási, helyesebben reprográfiai uton való előállítása költségesebb, mint a számítógépi nyomtatással készített katalógus. Lényeges feltétel az, hogy a katalógus gépi uton is olvasható legyen. A Library of Congress /Kongresszusi Könyvtár/ által készített kötetkatalógusok mágnesszalagon tárolt anyaga már ilyen.

A MARC eljárás hatása a könyvtári munkára

A kézzel irt kártyáról készített fotokópiát bemeneti bizonylatként használják fel. A bemeneti kártyát vezérlő jelekkel vagy kódokkal látják el. A kódolt munkalapot írógéppel legépelik és egyidejűleg lyukkártyát is készítenek az adatokról. A számítógépbe olvasott anyagból az naponta jegyzéket készít; hetente a teljes anyagot kumulálja. A kumulált címleírásokat tartalmazó szalagokat az igényeknek megfelelő példányban sokszorosítják és szétküldik az érdekelteknek.

A Kongresszusi Könyvtár rendszere és hatása a könyvtári folyamatok automatizálására

A Kongresszusi Könyvtár még az 1950-es években kezdett el foglalkozni a számítógépek könyvtári alkalmazásával. Egy neves szakértőkből álló bizottságot hozott létre, amely 1960-ra kialakította a számítógépek könyvtári alkalmazására vonatkozó koncepcióját és egy ún. központi bibliográfiai rendszert, amely a beszerzéssel, katalógizálással, sorozatok ellenőrzésével, a katalógus gondozásával és kereséssel, valamint leltárellenőrzéssel foglalkozik. Hét fázisban megvalósítandó programot dolgozott ki e feladatok automatizálására vonatkozólag. A konferencián a programokat részletesen ismertették.

A periodikumok kezelése automatizálásának perspektívája

A különféle kiadványsorozatok automatizált kezelése számítógépekkel elsősorban csak különleges szakkönyvtárakban valósult meg. A kutatóintézeti és az egyetemi könyvtárakban erre hosszabb ideig nem merült fel igény. 1960 óta azonban számos egyetemi és kutatóintézeti könyvtár kezdett a téma kutatásával foglalkozni.

Az automatizálásnak három típusa van:

1. különféle jegyzékeket előállító rendszerek;
2. ellenőrző rendszerek;
3. kombinációs rendszerek.

Az automatizálás kiterjeszthető az érkeztetésre, reklamációra, köttetésre, raktározásra és a hiány kimutatására, az előfizetések megújítására, a költségvetés és a statisztika elkészítésére.

Automatizált köröztetési rendszerek

A számítógép a köröztetéssel kapcsolatban a következőkre használható fel:

információszolgáltatás a kölcsönzőkről; a kölcsönzők és a felhasználók ellenőrzése; az anyag ellenőrzése; a feljegyzések, a kölcsönzési határidők ellenőrzése; a bírság kiszámítása késedelmes visszaszolgáltatás esetén; a tényleges felhasználókra vonatkozó adatok összegyűjtése; a periodikus kiadványok utjának vizsgálata.

A konferencián elhangzott utolsó előadás címe:

A könyvtár automatizálását befolyásoló törekvések

Az előadás a másológépek és a távközlési berendezések, az adatfeldolgozó gépek, illetve berendezések könyvtári automatizálási alkalmazásával foglalkozik.

/Bölcs Lajos/

659.25:061.62

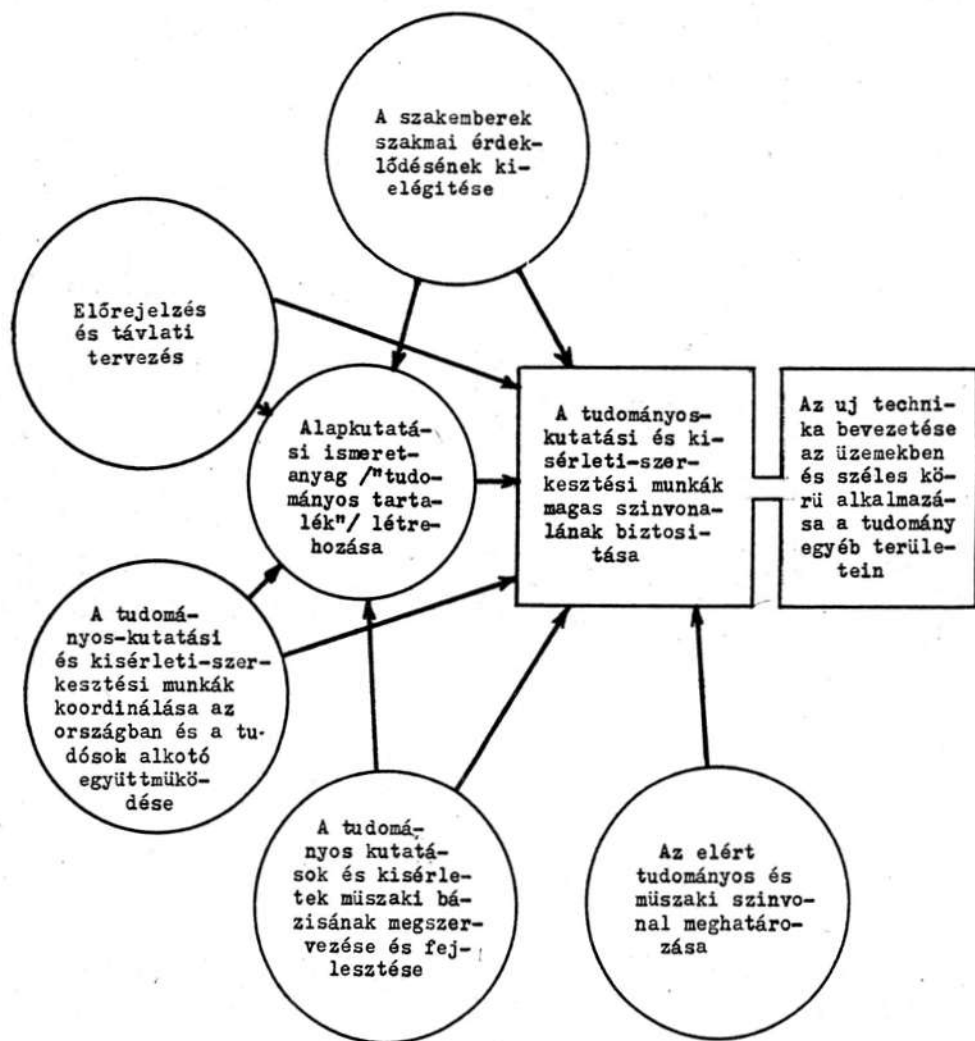
SEHURIN, D.E.:

Sztruktura informacionnih potrebnosztej naučno-iszvedovatel'szkogo insztituta i szistema ih udovletvorenija.

/A tudományos kutatóintézeti információs szükségletek kielégítésének rendszere./

Naučno-Tehnicsezskaja Informacija, 1.Szerija, 5.sz. 1971. p.5-12.

A tudományos kutatóintézetek információs szükségleteit és e szükségletek kielégítésének formáját az intézetek funkcionális szerkezete, a szükségletek tartalmát pedig az intézeti munkák tematikája, továbbá a témák egyéb tudományos és műszaki területekkel létrejött kölcsönös összefüggései határozzák meg. A szerző ezért a kutatóintézeti funkciók szerkezetéből indul ki. E funkciókat vázlatosan /1. ábra/ és szö-

1. ábra

A tudományos kutatóintézetek funkcionális szerkezete

vegesen ismerteti, mindenkor vizsgálva az egyes funkciók "informativitását", vagyis az információs munkák arányát a funkció ellátásának teljes munkai igényén belül.

1. A TUDOMÁNYOS KUTATÓINTÉZETEK FUNKCIONÁLIS SZERKEZETE

A tudományos kutatási és kísérleti-szerkesztési munkák magas színvonalának biztosítása a kutatóintézeti fő funkciók közé tartozik. Konkrét vizsgálata során a legkülönbözőbb esetekkel találkoztunk, mivel különböző tényezők befolyásolják: a téma újonsága, a "tudományos tartalék" /alapkutatási ismeretanyag/ megléte, a szükséges információk terjedelme, a fejlesztő gárda felkészültsége, a probléma egészének megoldásával kapcsolatos feladatok jellege.

Az intézet általános szakmai információszükségletének kielégítése /egyben a szakemberek szakmai érdeklődésének kielégítése/ minden más funkció ellátásának /pl. kutatási tervek, munkaprogramok készítése stb./ alapfeltétele, amellet, hogy a szakemberek természetes szakmai igénye. E funkció ellátása mindenképpen első helyre sorolandó. A vonatkozó információk szükségletek tartalmilag stabilak, az informativitás kérdése pedig eleve nem merül fel, mivel tisztán információk funkcióról van szó. E szükségletek gyakorlatilag éves szemlékkel és prognózisokkal elégíthetők ki.

A tudományos kutatási és kísérleti-szerkesztési munkák országos koordinációjának és az alkotó együttműködés kialakításának a jelentősége a rokon területeken dolgozó szervezetek munkájának összehangolásában, a működési területek ésszerű felosztásában rejlik, lehetővé teszi az indokolatlan párhuzamosságok kiküszöbölését is. E funkció ellátásában az információk szervezet részvetele kivételesen nagy hatékonyságu /a munkaigény több mint 60%-ában kifejezetten információs jellegű/, ezért e funkció igen dinamikus fejlődő és változó információszükségletet teremt, elsősorban az ország rokon tematikájú szervezeteinek tudományos-kutatási és kísérleti-szerkesztési eredményeire és terveire, valamint a tudományos szakterületek fejlesztési irányaira vonatkozóan.

Az új technika meghonosításának meggyorsítása az üzemekben és felhasználása a tudomány egyéb területein jelenleg a tudományos kutatóintézetek tevékenységének egyik legfontosabb szakasza, hiszen "ma a termelési folyamat realizálásában nem az az ország kerülhet az élre, amely elsőként tett valamely tudományos felfedezést, hanem az, amely jobban tudja megszervezni ennek leggyorsabb felhasználását a gyakorlatban". /M.V. KELDIS/. A Szovjetunióban V.A. TRAPEZNIKOV akadémikus szerint a tudományos kutatás szakaszán tuljutott munkáknak mégis csak mintegy 30-50%-a kerül gyakorlati hasznosításra. E funkció magasfoku informativitása a tudományos eredmények materializálódási folyamatából a tudomány közvetlen termelőerőként játszott szerepének megvalósítására való törekvésből következik.

A "tudományos tartalék" létrehozása a tudományfejlesztés egyik legfontosabb problémája. Itt tulajdonképpen alapkutatásokról /hipotézisek, koncepciók, elméletek kidolgozásáról/ van szó. Az alkalmazott tudományos kutatásokkal foglalkozó intézetben e munka jelentős

mértékben információkeresési jellegű. A kutatómunka eredményes fejlesztéséhez az adott tudományos szakterület és az egyéb /időnként a legváratlanabb/ szakterületek kapcsolatainak elemzése és a potenciális kapcsolatok felkutatása szükséges. Annak ellenére, hogy az ilyen alaputatások folyamán sok információt dolgoznak fel, e funkció informativitása /azaz informátorok részvétele az alkotó folyamatban/ rendszerint alacsony: a kutatók az információk analitikus-szintetikus feldolgozását náluk alacsonyabb szakképzettségű személyre nem bízhatják, ezért többnyire maguk végzik el.

Az előrejelzés /prognóziskészítés/ és távlati tervezés az intézetek: folyamatos és távlati műszaki politikájának tudományos alapja. A funkció ellátásának fő feltétele a saját és közeli tudományos és műszaki területek fejlesztésében kialakult, beérett tendenciákra vonatkozó, kielemezett és általánosított adatok kellő időben történő megszerzése, azaz a szakterületeken kialakult tudományos-információs szituáció sokoldalú elemzése. E funkció informativitása különösen magas: a tudományos és műszaki fejlődés előrejelzése mintegy 60-80%-ban foglal magában információk feldolgozásával kapcsolatos munkákat.

Az elért műszaki színvonal meghatározásának információszükséglete a külföldi és hazai gyártmányok, prototípusok jellemző, összehasonlítható adatainak kidolgozására irányul. Informativitása igen magas, az említett összehasonlítható táblázatok összeállításával járó - információs - munka a konkrét technikai megoldás /gyártmány/ színvonalát meghatározó munka összszólamenének 60-70%-át teszi ki.

A tudományos kutatások és kísérletek műszaki bázisának fejlesztése különösen az intézetek tevékenységének kezdeti időszakában jelentős, azonban ekkor a döntéseket nem annyira begyűjtött információk alapján, mint inkább a vezető szervek ajánlásai és az intézet létrehozásával megbízott személyek tapasztalatai alapján hozzák meg. Az intézet stabilizálódásának arányában a funkció fontossága csökken, bár - a kutatási technika fejlődése folytán - utóbb ismét növekedhet. A feladat megoldásának információs szükségletei a megfelelő hazai vagy legújabb külföldi laboratóriumi és termelési-technológiai berendezésekre vonatkozó adatokra terjednek ki. Ilyen értelemben, illetve szakaszban informativitása viszonylag magas.

2. AZ INFORMÁCIÓS SZERVEZET FUNKCIONÁLIS SZERKEZETE ÉS FEJLESZTÉSE

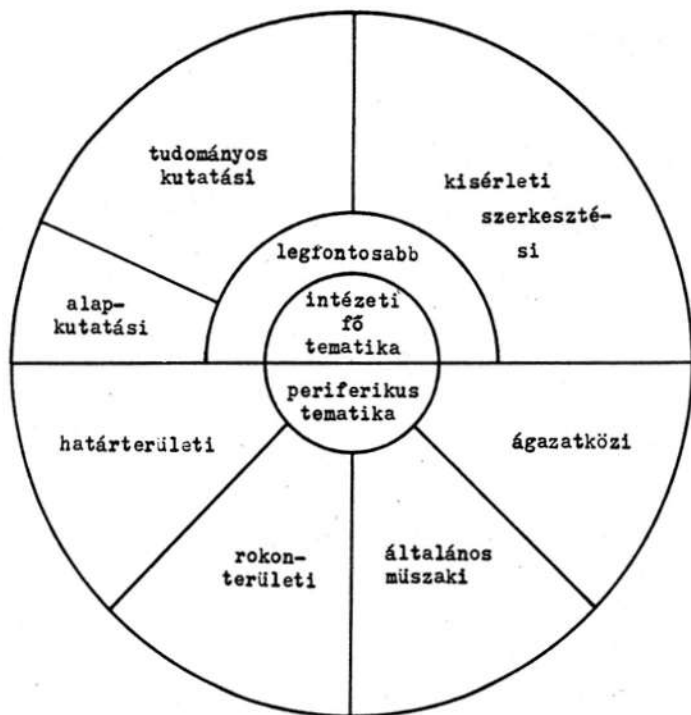
Az információs szervek fejlesztése során a legtöbb esetben abból a törekvésből indulnak ki, hogy tevékenységüket a kidolgozott típusszabályzatokkal, funkcionális szerkezetüket pedig a kutatók tényleges /megnyilvánuló/ információs igényeivel hozzák összhangba. Éppen ez a szemlélet fékezi a fejlődést. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a legnagyobb sikert azok az információs szervek érik el, amelyek szorosan összekapcsolják tevékenységüket a kutató szervezet alkotó tevékenységével. Ezek az objektív információszükségletek figyelembevételével igyekeznek az intézet összes alkotó funkciójához megtalálni a tájékoztatás hatékony és gazdaságos formáit. A szervezeti felépítés alapul veheti ugyan a típusszabályzatot, ettől azonban a

mindenkori helyi funkciók, témakörök, szervezeti és egyéni adottságok miatt el is lehet és el is kell térni. Ennek az elvi álláspontnak a helytálló voltát igazolták azok a tapasztalatok is, melyeket az információszervek Leningrádban megtartott értékelő versenyszemléjén számba vettek. Az itt leghatékonyabb működésének megítélt kutatóintézeti információszerve munkáját a cikk melléklete mutatja be. Amint ebből kitűnik, az információszerve tevékenység az intézeti alkotó funkciók információszolgáltatása terén fokozatosan fejlődött. E fejlődés az egyedi formáktól a rendszerre szervezett formák és módszerek felé haladt. /1962-1963: a tájékoztató apparátus létrehozása, 1964: az alkotó együttműködés fejlesztése, 1968: prognosztikai tevékenység mint fő feladat./

3. A KUTATÓINTÉZETI ALKOTÓ TEVÉKENYSÉGBŐL KÖVETKEZŐ INFORMÁCIÓSZÜKSÉGLET TEMATIKAI SZERKEZETE

A kutatóintézeti információszükségletek témakör tekintetében változatosak, mégpedig nemcsak a megoldandó feladatok jellege szerint, hanem a többi tudományos és műszaki területtel fennálló kölcsönös kapcsolatok tekintetében is. Ami az intézeti fő tematikát illeti, ez következik az intézet profiljából és a megoldandó feladatok köréből. Nehezebb az egyéb tudományos és műszaki területekkel kapcsolatos információszervek érdekei problémakörének, illetve a problémakör megoldási módszertanának kidolgozása. Az egyéb ismeretágak fejlődésével kapcsolatos információszükségletek fokozódásának legfontosabb ösztönzője a tudomány kifejlődő integrációs és specializálódási folyamata, hiszen a specializálódás elmélyülésének arányában a szakterületek közötti együttműködés kiszélesítése is egyre inkább szükségessé válik. A különböző területek közötti együttműködés különféle formáinak /kölcsonhatás; más területek eredményeinek egyoldalú felhasználása; hatás az egyéb területekre, kölcsönösség nélkül/ problematikája bonyolult, mert ez az együttműködés átfogja a tudományszervezés minden szintjét és ezek mindegyike sajátos jellegű. A szakterület leszűkülésének megfelelően növekszik a kölcsönös kapcsolatok száma. stabilitásuk viszont csökken, mivel a konkrét tudományos kutatási és a műszaki szerkesztési munkák végzése során létrejött számos kapcsolat jóval a kutatások befejezése előtt kimerül.

Az információszervek érdekeknek az intézeti fő tematika kereteit túllépő szféráját határterületnek szokták nevezni. Valójában a tudományos különböző területei közötti határok a már kialakult együttműködés eredményei, a más ágazatokkal létrejövő együttműködés és az ebből adódó információigény pedig nem szükségképpen e "határos" területekre terjed ki. Fontos a potenciális kapcsolatok kellő időben történő feltárása. A különböző szakterületeken dolgozó tudósokkal létrejövő kölcsönös alkotó kapcsolatokat a kutató szervezetek fő profiljához való viszony szempontjából több ismérv alapján lehet osztályozni. Mindenekelőtt az intézet teljes információszükségletét fel kell osztani fő tematikára és az annak határain kívül eső, ún. periférikus tematikára vonatkozó információszükségletre /2. ábra/.

2. ábra

A kutatóintézeti tematika
jelleg szerinti megoszlásának vázlatja

A fő tematika strukturális láncszemei:

- alapkutatási tematika;
- alkalmazott tudományos kutatási tematika;
- kísérleti, szerkesztési, fejlesztési tematika; célja az alkalmazott kutatás eredményeinek gyakorlatba történő átültetése, a be-
rendezések megszerkesztése és tökéletesítése.

A periférikus területek tematikája a következő főbb csoportokra osztható:

- határterületi;
- rokonterületi;
- általános műszaki és
- ágazatközi

tematika. A periférikus tematika rendszerint nem igényel retrospektív információkat.

A szerző részletesebben is vizsgálja az említett periférikus tematikai csoportokat:

A határterületi tematika információs érdekei az intézet által kifejlesztendő termékekhez szükséges elemekre, alapanyagokra, speciális berendezésekre, illetve ezek kutatására és fejlesztésére terjednek ki. Ez az információs kapcsolat az intézet részéről többé-kevésbé egyoldalú; minél speciálisabbak a számításba jövő gyártmányok, annál magasabb lehet az információs érdekek kölcsönösségi foka a határterületi intézményekkel.

A kutatók a legnagyobb érdeklődést a rokonterületi tematikával kapcsolatos információk iránt tanúsítják.

A rokontematikát jellemző főbb ismérvek:

- különböző rendeltetésű, de homogén általános elvekre támaszkodó technika;
- a létrehozandó műszaki eszközök rendeltetésének egysége vagy rokonsága;
- a rokonterületi kutatószervezetek tematikai közelsége.

A rokonterületi tematikák információs kapcsolatai általában magas foku kölcsönösséget tételeznek fel és stabil jellegűek.

Az általános műszaki tematika olyan problémák széles körét öleli fel, amelyek az összes vagy számos vállalat és intézmény gyakorlati érdeklődésére tarthatnak számot /pl. általánosan alkalmazott műszerek, kísérleti termelésre használt berendezések stb. témái/. E tematika információja iránt az intézet egyoldalúan érdekelt; a szükséges információ túlnyomórészt az új, a kutatás során alkalmazható eszközökről, prototípusokról szóló adatok megszerzését jelenti.

Az intézet tematikai érdeklődési körei között különös helyet foglal el az ágazatközi /interdiszciplináris/ tematika. Ez a tematika kevésbé osztályozható egyértelmű ismérvek alapján, mint az egyéb, periférikus témakörök; általános jellemzője, hogy az ágazatok széles körében alkalmazható vagy analóg módon bevezethető kutatási eredmények, eljárások és eszközök témáira terjed ki. Egy-egy intézet vonatkozásában az ágazatközi témák határterületi vagy rokonterületi témák-

ká "nőhetnek át". Az ágazati tematika esetében az intézet információs érdekeit az arányok, a rendeltetés, a tematikai irány és a stabilitás nagyfokú változatossága jellemzi. Az ágazatközi tematika egy része kihat az intézet profiljának egészére; információs szerkezete bizonyos mértékig az alapkutatói tematika információs adottságaira emlékeztet. Általában minél konkrétabb a probléma, annál bonyolultabb az egyéb ismeretterületekkel való tematikai összefüggéseinek feltárása. Az ágazatközi együttműködés leggyakoribb lehetőségei a technológiai módszerek, számítások stb. egyik területről a másikra történő átvitelére terjednek ki. Ezt az együttműködést a tudomány különböző területei közötti logikai és értelmi kapcsolatok feltárása és az e kapcsolatok lényegét feltáró adatok megszerzése, alkotó kapcsolatok létesítése teszi lehetővé.

A cikket kiegészítő melléklet gyakorlati példán mutatja be egy kutatóintézeti információs szerv tevékenységét, illetve annak fejlődését, a kiszorgálandó és ellátandó kutatóintézeti alapfunkciók szerint tagolva.

/Szabó Zoltán/

.oOo.

REFERÁTUMOK

KÖNYVEK

3/K/72

389.6:34/439/

SZELÉNYI Zoltán:

A szabványosítás a magyar jogrendszerben.
Bp. Közgazdasági és Jogi K. 1971. 384 p.

A könyv valójában a Szabványosítás jogi kérdései című - az elmúlt tíz évben két kiadást megért - mű harmadik kiadása, amelynek a szerző új címet adott, hogy ezzel is kifejezésre juttassa az anyag teljesen új feldolgozását. Amint a bevezetőből megtudjuk, e radikális átdolgozást az tette szükségessé, hogy a gazdasági reform következtében azok a jogszabályok, amelyek alapján a korábbi kiadások készültek, ugyszólván kivétel nélkül változtak. Nemcsak a szabványosításra vonatkozó kormányrendelet változott, de az azzal összefüggő valamennyi jogszabály, így különösen a polgári-jogi szerződésekre, a minőség tanúsítására, az árszabályozásra, az iparjogvédelemre vonatkozó szabályok, sőt nagymértékben fejlődtek a magyar szabványosítás kapcsolatai a nemzetközi szabványosítással is.

A szabványosítás célja és rendeltetése - elvontan megfogalmazva - az, hogy egységesítse és összehangolja a rendszeresen ismétlődő műszaki feladatok megoldási módjait, a legkedvezőbb műszaki eredmények és a legjobb gazdasági hatás elérése érdekében.

A konkrét társadalmi viszonyokra vetített szabványosítási feladatokat az OMPB 1967. november 21-i plenáris ülésén elfogadott A szabványosítás az új gazdasági mechanizmusban c. koncepciója határozza meg, amely koncepciónak jogszabályi tükröződése a szabványosításról szóló 29/1968/VII.13./ Korm.sz. rendelet.

E koncepcióra és az annak alapján kiadott jogszabályra támaszkodva a szerző a gazdaságirányítás jelenlegi rendszerében a szabványosítás tartalmi és formai elemeinek változásáról számol be. Nevezetesen

a/ a tartalomra úgy hat ki a gazdasági reform, hogy az állami /országos, ágazati/ szabványok tartalmát a megoldási módok egységét igénylő lényeges elemekre kell korlátozni, s mellőzni kell olyan részletek szabályozását, amelyek változatos megoldását célszerűbb vállalati döntésre hagyni;

b/ a jogi formára úgy hat ki a gazdasági reform, hogy az állami kényszert olyan esetben indokolt csupán alkalmazni, amikor azt állami, illetve állami-üzemi érdek szükségessé teszi.

A gazdasági reform által előidézett további alapvető változás, hogy a "szakmai" szabványosítás helyébe az "ágazati" szabványosítás lépett. Gyakorlatilag az ágazati szabványok az országos szabványokkal azonos rangot jelentenek.

A gazdasági reform alapján érvényesülő kötetlenebb szabványosítási szemlélet jut kifejezésre a könyvtári dokumentáció módjainak szabványosításánál is. Az e területre kiterjedő szabványosítás feladata az, hogy a munkát racionalizálja, a dokumentációs tevékenység egységes és lehető legegyszerűbb módjait állapítsa meg. A szabványos módszer alkalmazására nézve - a szerző szerint - a döntés az érdekeltekre bízható. A közérdek az ilyen tárgyú szabványok kötelezővé tételét általában nem teszi szükségessé.

Az ujitásokkal, találmányokkal kapcsolatos szabványosítási kérdések jogi problémáit a szerző külön fejezetben tárgyalja. E helyütt a magunk részéről csupán a szabványosító hatóságok információszerzési és információhasznosítási lehetőségeivel kapcsolatos fejtegetésekről emlékezünk meg. Helyesen mutat rá a szerző, hogy a szabványosító hatóságok információszerzési lehetőségei a vállalatoknál létrehozott ujitások vonatkozásában rendkívül korlátozottak. A találmányok tekintetében a helyzet lényegesen jobb. E vonatkozásban ugyanis a szabadalmi előírások információs forrásként állnak a szabványosító szervek rendelkezésére. E helyes megállapításokat magunk részéről még azal egészítjük ki, hogy a szabadalmak halasztott vizsgálatának egyre több országban bevezetésre kerülő rendszerére tekintettel a halasztott vizsgálatu szabadalmi bejelentésekre nézve egyes országokban - ez a helyzet nálunk is - a szabadalmi közlönyök képezik az elsődleges információs forrást.

Ugyancsak külön fejezetben foglalkozik a mű a szabványosítás szerzői jogi kérdéseivel. E helyütt a tudományos és szakirodalmi műveknek a szabványalkotásnál való felhasználhatóságáról mondottakról tartjuk célszerűnek megemlékezni. A kiindulási alap ebben a kérdésben az, hogy a tudományos és műszaki szakirodalomban leírt - a műszaki életben már ismert - megoldási módok a szabványosítás során felhasználhatók. A gyakorlatban erre rendszerint a hivatkozott szabványosítási jogszabály 8.§-a alapján kiadott Műszaki Irányelvekben kerül sor /a szakirodalmi mű egyes részleteinek idézésével/, amikor is a szerzői jogi törvény 16.§-a értelmében a forrás, valamint a szerző megnevezése feltétlenül szükséges. Olyan esetben pedig, ha a tudományos vagy szakirodalmi mű önálló szellemi alkotást tartalmazó részének, továbbá a benne közölt tudományos értékű ábráknak, rajzoknak, fényképeknek, szemléltető eszközöknek változatlanul a szabványelőírásba való átvételét tervezik, ehhez a szerző engedélye feltétlenül szükséges. Mindezek a rendelkezések nem vonatkoznak az olyan, külföldön megjelent tudományos vagy szakirodalmi műre, amely olyan országban jelent meg, amely nem tagja a szerzői jogra vonatkozó nemzetközi egyezménynek és viszonyosságban sincs a Magyar Népköztársasággal. Az ilyen művek a szerzői jogi törvény 2.§-a alapján semmiféle oltalmat nem élveznek, s így mind a szabványosítás, mind a dokumentációs tevékenység /saját megjegyzésünk/ során szabadon felhasználhatók.

Befejezésül a Magyar Szabványügyi Hivatal elnökhelyettesének megállapítását idézzük, aki az előszóban azt mondja, hogy a könyv a

szabványosítás és a jogrendszer két önmagában nagyon "száraznak" minősített anyagát dolgozza fel, s ennek ellenére mégis kitűnő alkotás. Ezzel az értékeléssel messzemenően egyet kell értenünk.

/Vida Sándor/

S₃S

FOLYÓIRATCIKKEK

6/72

002/45/

A dokumentáció helyzete Olaszországban. /Stato della documentazione in Italia./ - CAROSELLA, M.P. = I.N.I La Rivista dell'Informazione, l.k. 1.sz. 1970. p.142-152.

A tanulmány a dokumentáció fogalmának a FID szerint történő meghatározásából indul ki: "mindenfajta információ gyűjtése, rendezése, válogatása, osztályozása, terjesztése és felhasználása". Felteszi a kérdéseket: miért szükségesek ezek a bonyolult technikák, mit céloznak e fenti tevékenységek, hol végzik ezeket a munkákat és milyen előnnyel jár használatuk az egyénre és a közösségre nézve? A vázlatos összefoglalás olaszországi viszonylatban felelni próbál e kérdésekre.

1. Az olasz dokumentációs egységek és koordinációjuk. 1965-ben 1600 szervezeti egység foglalkozott dokumentációval, de ezen túl tulajdonképpen minden könyvtár tájékoztató szolgálata is dokumentációs szervnek tekinthető. Jelentős akció volt a CNR /Centro Nazionale delle Ricerche = Országos Kutatási Központ/ 1966-ban végzett felmérése 200 tájékoztatói szolgálat munkájáról. 1967-ben pedig kapcsolatba lépve 8 ipari információs állomással és jelentős számú dokumentációs központtal, kiadta ezek fejlesztési programját. A specializált országos műszaki-tudományos dokumentációs központ terve előrehaladott stádiumban van. Az országos hálózat már létezik és elég jól működik is, de az országos együttműködés terén még vannak feladatok. Ilyenfajta

kezdeményezések már az ötvenes években megindultak az AIB /Associazione Italiana Biblioteche = Olasz Könyvtárak Egyesülése/, az INIP /Istituto Nazionale per l'Incremento della Produttività = Országos Termelékenység Intézet/ és más szervek részéről. 1951-ben egy külön bizottság is alakult e célra /Commissione di coordinamento del programma d'informazione e documentazione tecnica = A műszaki információ és dokumentáció programjainak koordinációs bizottsága/, melynek két fő kijelölt feladata lett volna: a dokumentációs szervek munkája egybehangolásának kiépítése és a dokumentalistaképzés megszervezése. E feladatokat később az említett CNR vette át. Ez az utóbbi években többek között nagy tanulmányt készített a koordináció korszerű országos rendezéséről több ipari dokumentációs szervvel együttműködve. 1968-tól különféle tanfolyamokat szervezett az ipari dokumentációs állomások dolgozói számára, továbbá számos tapasztalatcserét és gyakorlati lehetőséget, osztályozási együttműködést, az ETO 6-os főcsoportja új olasz fordításának kiadását és vitáit, technikai felszerelések beszerzésének koordinált tervét stb.

2. Három jelentős dokumentációs egyesület működik Olaszországban:

a/ A fentebb említett AIB; dokumentációs tevékenysége különösen 1961 óta lendült fel, s 1966 óta külön dokumentációs oktatási csoportja is van. 1965-ben kiadta a dokumentációt végző intézmények jegyzékét, melyhez 1965-1968 között különféle kiegészítések jelentek meg.

b/ Az AIDI /Associazione Italiana per la Documentazione e l'Informazione = Olasz Dokumentációs és Információs Egyesület/ 1966 óta működik; három munkacsoportot:

- a dokumentációs szabványok tanulmányozása,
- a társadalmi és gazdasági tudományok és
- a műszaki-tudományos dokumentáció

hivott életre.

c/ A CSAO /Centro Studi e Applicazioni Organizzative = Szervezési Tanulmányi és Alkalmazási Központ/. Ez a Politecnico di Torino /Torinói Műszaki Egyetem/ kereténél működik, 1962 óta külön dokumentációs csoportja van. 1963 óta több országos jellegű, speciális témájú konferenciát rendezett.

3. Szabványosítási munkálatok. Ezek 1962-től lendültek fel, két külön csoportban folynak. 1966 óta számos jelentős dokumentációs szabványt készítettek. 1967-ben Moszkvában és azóta is több nemzetközi szabvány munkálataiban végeztek elismerésre méltó munkát. Tervük egy bibliográfiai rövidítések kézikönyvének és dokumentációs szakszótárnak a közeli kiadása.

4. A dokumentalistaképzés különféle, nagyrészt egyéni képzésmódok útján folyik, magánképzés során és külföldi minták nyomán. Az egyetemeken folyó kétéves könyvtáros-levéltáros szaktanulmányok dokumentalista szakképesítést nem nyújtanak. 1959 és 1968 között hosszabb-rövidebb időleges dokumentációs tanfolyamok voltak Rómában, Torinó-

ban; Bolognában és Milánóban pedig 1962-től az IDAMI /Istituto di Documentazione dell'Associazione Meccanica Italiana = Olasz Gépipari Egyesület Dokumentációs Intézete/ szervezett dokumentációs tanfolyamokat.

5. Szakirodalom. A legjelentősebb szakfolyóirat a már jelzett Documentazione e Informazione, az AIDI kiadásában; ennek 1968 óta dokumentációs bulletin jellegű, színvonalas pótfüzete van. 1968-ban kiadták a szakkönyvtárak és információs szolgálatok tájékoztatóját 724 tétellel. Monográfia-sorozat a Note di bibliografia e di documentazione scientifica kötetei.

Az utolsó tíz évben mintegy 70 folyóirat-katalógus jelent meg. A dokumentáció gépesítésének színhelye főként Milánó; itt működik a Centro di Cibernetica /Kibernetikai Központ/ és a Centro di Documentazione Automatica /Gépesített Dokumentáció Központja/. 1965 óta az említett IDAMI keretében Milánóban, Nápolyban és Pisában is matematikai és nyelvészeti automatizált dokumentációs kutatások folynak.

Az osztályozás területén említendő eredmény az Egyetemes Tizedes Osztályozás hivatalos kiadásának rövidített, hiteles olasz fordítása 1964-ből. Részmunkák folynak főként az 5-6 főcsoportok, a közlekedésügy és a munkahigiénia területének osztályozási kérdéseiről. Tezauruszok készülnek a metallurgia és az elektronika szakterületeiről. Eléggé előrehaladtak Olaszországban a filmügy gépesített dokumentációjáról folytatott és publikált tanulmányok. Meg kell jegyezni, hogy számos vállalat nemcsak kutatásokat végez a saját keretein belül kiépítendő gépesített dokumentáció lehetőségeit és problémáit illetően, hanem dicséretre méltó módon ezeket rögtön gyakorlatilag alkalmazza is, pl. a Fiat művek és a távközlés szervei Torinóban.

/Hodinka L./

7/72

002.2:681.3.06

Könyvek, számítógépek és a Nagy Jövő. /Books, computers and the Great Future. - BERKELEY, E.C. = Computers and Automation, 20.k. l.sz. 1971. p.6.

A számítógépről lehet úgy is gondolkozni, mint egyfajta könyvről. Az ismeretek kiolvasása, beírása, raktározása lényegileg mindkét ismerettároló közeg esetében hasonló elvi alapokon nyugszik. A számolás műveleténél is hasonló a logikai alap, de itt már jelentősen érvényesül a számítógép hatalmas kapacitásának és nagy műveleti sebességének fölénye. Ha azonban eszmékre, elméletekre gondolunk, mindig könyvekben gondolkozunk. A könyvnek 5 előnye van az adattárként szemlélt számítógéppel szemben:

1. mennyiség: az emberiség ismereteinek tulnyomó többsége könyvformában rögzítve található meg;

2. hozzáférés: a könyv igen könnyen és olcsón hozzáférhető;
3. alkalmasság: könnyen alkalmazható az ember idejéhez, kedvéhez, tetszés szerinti számban és ütemben ismételhető;
4. minőség: a valaha élt legnagyobb gondolkodók, művészek, tudósok adják át ismereteiket a könyvben;
5. áttételes tapasztalás: az olvasó által soha át nem élhető, esetleg régmúlt vagy képzelt eseményeket is szinte életközelségbe hoz. - Mindez rendelkezésére áll mindenkinek, aki tud olvasni.

A számítógépes terület jelenleg még gépek, áramkörök, berendezések, optikai jelolvasók stb. szövevényében létezik, de megjósolható, hogy mindezek majd háttérbe szorulnak a memóriában tárolt programok és adattárak ismereteivel szemben. Hiszen a könyvek tartalma is fontosabb azok gyártásánál. Nyilvánvaló, hogy így lesz a számítógépek esetében is.

/Molnár I./

8/72

002.4:002.8

A tudományos információk terjesztése. /Dissemination of scientific information./ - KAYE, M.O. =Industrial Research and Development News, 5.k. 3.sz. 1970. ősz, p.34-38.

Az árnyalt szervezésű, bonyolult, időosztásos számítógépet alkalmazó tájékoztatási rendszerek - amelyek szervezését ma a legjobbnak tartják az információk szolgáltatásában - kisebb vállalatok vagy fejlődő országok számára egyelőre elérhetetlenek. Sőt, a nagy, nemzetközi kereső szolgáltatások a fejlődő országok részére elkerülhetetlenül szükséges információkat csak kb. egyéves késéssel képesek továbbítani: ez azonban jelentősen hátráltatja ezeket az országokat a fejlődésükben. Sok szűk profilu, kereskedelmi alapon működő tájékoztatási szolgáltatás is kialakult: problémák azonban ezek felhasználásában is mutatkoznak.

A tudományos információk felhasználói, a tudósok ugyanis a közvetlen, személyes is hozzáférhető információforrást részesítik előnyben. Ennek a magatartási formának a kartonszolgáltatás felel meg legjobban: egyéni vagy intézeti - szűk profilu - tárák, valamint ezek tématerületeit és a határterületeket is fedő, széles profilu, országos /nemzeti/ tár formájában. A tár egyedei lehetnek gépellátványok, de akár feliratot tartalmazó gépi lyukkártyák is.

A fejlődő országok tudományos tájékoztatási rendszere legyen:

egyszerű szervezésű és ügyviteli; az input oldalon írógépnél bizonyultabb berendezést ne igényeljen, kis létszámú személyzettel üzemeljen;

olcsó;

rugalmas; mind az információk adásának formái, mind a szintek tekintetében sokoldaluan legyen képes működni;

a már létező tájékoztatási rendszerekből, szolgáltatásokból legyen leszármaztatható;

egyszerű módon nyújtson szolgáltatásokat; az információk több nyelven is hozzáférhetőek legyenek, vagy lehetőség legyen lefordításukra.

Mindezek egyenesen következnek a fejlődő országok körülményeiből, elégtelen pénzügyi lehetőségeik és szakértői feltételeiből. Nem beszélve arról, hogy a tudósok, kutatók - szerte a világon - még mindig inkább előnyben részesítik a személyes adatgyűjtést, adatszerezést.

Az 50-es évek nagy ígérete, az automatizált információkereső rendszer, nem váltotta be a mai napig sem azokat a reményeket, amelyeket akkortájt elképzelték róla. Nem épültek ki egyetemes érvényű, az információk teljességét kereshető módon tároló gépesített rendszerek. Olyanok, amelyeket használva a tudósoknak csak le kellene billentyűzniük a kérdést és pillanatokon belül egy távolban elhelyezett számítógép, hálózaton keresztül tetszés szerinti nyelven megadja a választ. Lehetetlen olyan rendszert tervezni, amely minden kérdést, minden szempontot, bármely nyelven egyformán tartalmazzon és képes legyen a kimerítő válasz megadására. Arról nem is beszélve, hogy ezt a rendszert akkor kellene megtervezni, amikor a kérdések még nem is ismeretesek.

A tudományok sem egyformák: a fizika fogalomra orientált, a kémia szerkezeti képletre orientált, a biológia a funkciókat tanulmányozza. Így az automatizált rendszerekben is embereknek kell dolgozniuk, az információkat értékelni, válogatni kell, elő kell készíteni a bemeneti oldalon és meg kell fogalmazni a kérdést, hogy a kimeneten válasz jelenhessen meg.

Ez a tény viszont paradox módon hat: lassítja a szükséges információk megszerzésének folyamatát.

Mindezek ellenére ezeknek a rendszereknek is megvan a maguk létjogosultsága, helye és igen fontos szerepe az információk tárolásában, de nem oldanak meg egyszerre minden problémát.

Talán ez a magyarázata a tudósok fent ismertetett álláspontjának.

A kutatók, tudósok kétféle információt igényelnek:

rendszeres tájékoztatást arról, hogy pontosan mivel is foglalkoznak az azonos szakterületeken dolgozók;

esetenként egy-egy pontosan körvonalazott szakterületről részletes áttekintést, helyzetjelentést.

Izraelben különösen hasznosnak találták az audio-vizuális módszerek, eszközök alkalmazását: például értekezletek, konferenciák stb. felvételét és a mágnesszalagos kazetták, video-szalagok terjesztését, cseréjét stb. Ez egyben csökkenti az éppen csak megszületett vagy félig kész gondolatoknak az elsőbbség biztosítása érdekében nyomtatásban való /néha többszöri/ megjelentetését.

Az elképzelés szerint a jövőben kifejlesztendő egyetemes rendszerek, valamint a jelenlegi, többé-kevésbé széles profilu és emberi közreműködéssel üzemeltetett rendszerek közötti rés kitöltésére megjelentek a szűk profilu - például az agydagاناتokra, a gyomirtókra, a titánra stb. vonatkozó szakirodalommal foglalkozó - szolgáltatások. Ezek átfogó tevékenységét a tudósok gyakran és szívesen veszik igénybe.

E szolgáltatásoknak azonban nem megfelelő a publicitásuk: híruk, főleg ha kisebb országban üzemelnek, gyakran nem jut el csak évek múlva a fejlődő országokhoz. Így a tudós, ha tudja is, hogy milyen információra lenne szüksége, nem tudja, hol és hogyan szerezzé be. Először a megfelelő forrást kell megtalálnia. Már maga az ezzel kapcsolatos levelezés sok technikai, sőt pszichológiai /idegen nyelvű levelet kell szövegeznie, ismeretlen országba, ismeretlen emberhez kell küldenie, nem ismeri az ottani szokásokat stb./ problémát rejt magában.

Ezen sokat segíthet egy olyan kartoték, amelyben a különböző szakterületeken tájékoztató szervezetek, szolgáltatások címei /becslés szerint mintegy kétezer cím/ megtalálhatók lennének.

A szerző a fejlődő országok tudományos tájékoztatási igényeinek kielégítésére a kartonszolgáltatást /információs és címári kartoték/, valamint az audio-vizuális módon terjeszthető folyamatos tájékoztatást látja célszerűnek. A tudományos-műszaki-gazdasági információkat tartalmazó tára kiépítését, megszervezését és gondozását elkerülhetetlenül szükségesnek és minden kihatásában /költség-, munkaerő-igényesség/ megfelelőnek és így megvalósíthatónak tartja.

/Schiff E./

M^MM